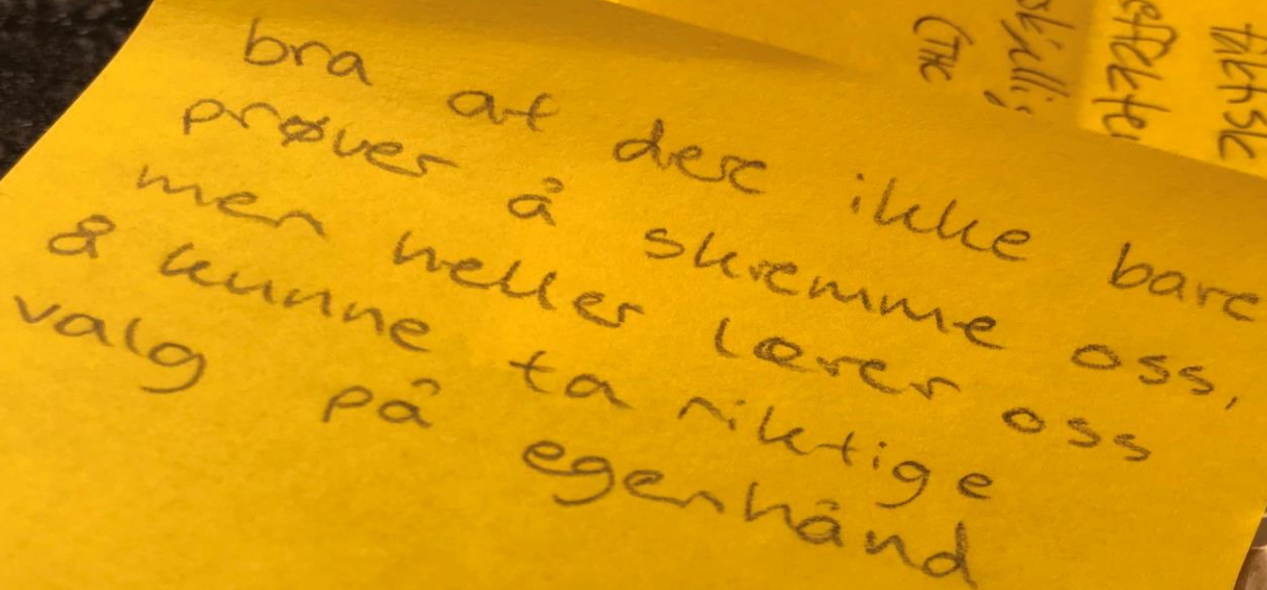

RAPPORT

Generasjon Lekeplass

En kartlegging av ungdoms bruk av illegale rusmidler i Bydel Nordstrand.

bra at det ikke bare
prøves å skremme oss,
men heller lærer oss
& kunne ta riktige
valg på egenhånd

Innledning

Bakgrunn, mål og problemstilling

Situasjon – Analyse – Tiltak (SAT) er et kartleggings- og analyseverktøy. Målet med SAT er å hjelpe utekontakttjenester med å få tilstrekkelig og god informasjon om situasjonen for sin målgruppe. Gjennom arbeidet med SAT får man et godt grunnlag for å kunne prioritere innsatsen på universelt, selektivt og indikativt nivå. SAT er et verktøy utviklet av Kompetansesenter Rus (KORUS) Oslo, og fullstendig opplæringsmateriell finnes på deres nettsider (KORUS, 2023). KORUS har også vært veiledere underveis i denne kartleggingen.

Utekontakten ønsket å gjennomføre en SAT om ungdoms bruk av illegale rusmidler i Bydel Nordstrand av flere grunner. Både i lokale medier, blant samarbeidspartnere, ut fra egne observasjoner og samtaler med ungdom selv, opplevde vi en historie om at illegale rusmidler, som cannabis og kokain, «flyter» i bydelen og at «alle» bruker det. Flere hadde en tanke om at det er en tilsynelatende økt bruk, men ingen visste helt hvor mye eller på hvilken måte. Som en rus- og kriminalitetsforebyggende tjeneste som jobber ut fra behov i ungdomsmiljøene, ble det viktig for oss i Utekontakten å få mer kunnskap om denne tematikken for å kunne spisse tiltakene og tilbudene våre til målgruppen. Dette ble vår overordnede målsetting. Delmålsettingene var å spisse innsatsen på forebygging av rusbruk, kompetanseheving innad i teamet og å finne ut hvordan vi kan bruke Ruskonsulent Ung på best mulig måte.

Problemstillingen vi tok utgangspunkt i ble:

Hvordan ser situasjonen ut i Bydel Nordstrand med tanke på illegale rusmidler blant ungdom?

Målgruppen var ungdom over 18 år, som er elever på noen utvalgte videregående skoler og bosatt i bydelen. Målet var å ha ungdom fra tre ulike videregående skoler. Vi lyktes ikke i å komme i kontakt med den ene skolen, så det ble i stedet invitert inn til et ekstra målgruppemøte med ungdom som var fra ulike videregående skoler. Det var ungdom over 18 år vi snakket direkte med, men vi fikk også mye kunnskap underveis om yngre ungdom gjennom egne erfaringer, samarbeidspartnere og andre organisasjoner og private aktører i bydelen. Kunnskapen som presenteres i rapporten gjelder derfor ungdom fra ungdomsskolealder og oppover, men sitatene fra målgruppeintervjuene er fra ungdom over 18 år.

Metode

Kunnskapen som samles inn i en SAT er en kombinasjon fra ulike data og ulike kilder. Datainnsamlingen består både av kvantitative og kvalitative data, fra både eksterne og interne kilder. Ved å innhente informasjon fra flere ulike perspektiver, øker sannsynligheten for å få en mer nyansert og helhetlig forståelse av situasjonen eller fenomenet.

Kvalitative data

De kvalitative, eller beskrivende, dataene er hentet fra seks ulike gruppemøter. Ett av dem var internt i utekontakten, tre av dem var med målgruppen (ungdom 18 +), ett av dem var med samarbeidspartnere, og ett av dem et åpent møte med representanter fra organisasjoner, lokalpolitikk og næringsliv. I alle møtene ble de samme spørsmålene stilt som et strukturert gruppeintervju, der en fra utekontakten ledet møtet og en utekontakt skrev referat. Intervjumalen er vedlagt denne rapporten.

I det interne møtet med utekontakten var alle ansatte i utekontakten med, totalt 8 personer. Blant disse var Ruskonsulent Ung, OT-kontakt, Los og Gamingkontakt.

Målgruppen ble rekruttert gjennom de utvalgte videregående skolene. På den ene skolen oppsøkte utekontakten elever selv ved tilstedeværelse på skolen, mens på den andre var det rådgiver som samlet ungdommene. Det tredje målgruppemøtet var ungdom som var invitert inn fra ulike videregående skoler, og var ungdom utekontakten hadde kjennskap til fra før. Til sammen var det 29 ungdommer som deltok, hvorav omtrent halvparten var gutter og halvparten jenter. Alle var som nevnt over 18 år og bosatt i bydelen.

Møtet med samarbeidspartnere besto av rådgivere, miljøarbeidere og helsesykepleiere fra tre ulike videregående skoler, SaLTo-koordinator i bydelen, ruskonsulent fra NAV, barnevern og forebyggende politi – til sammen 9 personer. Barnevern og forebyggende politi hadde ikke anledning til å delta fysisk i møtet, men sendte inn skriftlige svar i etterkant.

Det åpne møtet bestod av representanter fra Lambertseter senter, Stamhuset, StepUp danseklubb, Deichmann Lambertseter, lokale menigheter og bydelspolitikere – totalt 11 personer.

Til sammen var det dermed 57 respondenter, med ulike tilknytninger til ungdomsmiljøet i bydelen.

Kvantitative data

De kvantitative, eller tallbaserte, dataene er hentet fra statistikk og undersøkelser. Vi har også sett på våre egne tall og observasjoner fra det oppsøkende arbeidet, hentet fra dokumentasjonssystemet AdCuris (tidligere SOMA). Av ekstern statistikk har vi sett tall fra Ungdata 2021/2023, Cann2021, Rusinfo og Folkehelseinstituttet.

Analysen

I etterkant av datainnsamlingen, gikk utekontakten gjennom alle møtereferatene og sorterte svarene fra de ulike møtene og statistikken i et skjema. Deretter så vi etter funn som gikk igjen på tvers av dataene, og dermed bekreftet hverandre. Vi la også merke til områder der det var ulikheter mellom gruppene. Analyseprosessen var på denne måten todelt, der vi til slutt satt igjen med noen hovedområder og data knyttet til disse.

Funn

Det utpekte seg fire hovedområder som gikk igjen i alle gruppemøtene og i statistikken; tilgjengelighet, normalisering, identitet og samhold, og Generasjon Lekeplass. Disse hovedområdene vil være overskriftene i påfølgende presentasjon av funnene.

Tilgjengelighet

En av tematikkene som gikk igjen i alle gruppemøtene var tilgjengelighet – det at illegale rusmidler er mer tilgjengelig enn før. Det var spesielt tre underpunkter som ble knyttet til denne tematikken; sosiale medier, økonomi og kriminalitet.

Sosiale medier

Sosiale medier ble trukket frem som en hovedårsak til at illegale rusmidler er mer tilgjengelig enn før.

Det er lett tilgjengelig. Du kan sende en snap, så får du det levert på døra.
- fra et av målgruppemøtene

Ungdommene fortalte at flere prøver illegale rusmidler tidligere og tidligere, og at sosiale medier er en stor del av årsaken til dette. De fleste ungdom i ungdomsskolealder (og yngre) er aktive på sosiale medier, og kan derfor bli eksponert tidligere for disse rusmidlene enn før. I Cann2021 var det særlig sosiale medier som TikTok, Instagram og Snapchat som ble trukket fram når ungdommene fortalte om hvor det dukket opp informasjon om cannabis, uten at de aktivt hadde søkt informasjonen (Bretteville-Jensen et. al., 2022). Samtidig sier ungdommene at det sjelden er illegale rusmidler på ungdomsskolen, men at det blusser opp på videregående.

Flere trakk frem at den økte tilgjengeligheten på sosiale medier også gjør det mer «innafor» å kjøpe illegale rusmidler:

Du trenger ikke kjenne en dodgy fyr, du kan få det gjennom kanaler som føles legit.
- fra det åpne møtet

I møtet med samarbeidspartnere ble det et tema at flere ungdommer tar med seg rusmidler på fester og sosiale sammenkomster, og at ungdom som ellers ikke hadde hatt tilgang til illegale rusmidler derfor får muligheten til å prøve. På fester er det ofte blanda aldersgrupper, og flere av gruppene nevner at de yngre blir påvirket av de eldre, og at de som ser opp til de eldste lett kan bli påvirket til å prøve:

De yngre ser at eldre bruker og da synes man det virker spennende å prøve. Det har gått veldig ned i alder.
- fra et av målgruppemøtene

Mer tilgjengelige rusmidler, øker altså sjansen for at flere prøver, ifølge våre informanter.

Økonomi

Tilgjengelighet ble også knyttet opp mot økonomi, og flere trakk frem at bydelen har mange pengesterke innbyggere:

Nordstrand har mye penger, og bruker mye penger.
- fra et av målgruppemøtene

I denne forbindelsen ble det også nevnt av flere at mange har store hus og at foreldrene ofte er bortreist i helgene, noe som gjør det enkelt å holde fester. Det blir også nevnt i det interne møtet at det kan virke som det er mer sentralstimulerende stoffer i de delene av bydelen med best økonomi.

Kriminalitet

Et siste aspekt som ble trukket frem i forbindelse med tilgjengelighet, var at flere ungdommer opplever det å selge narkotika som lettjente penger. Økt tilgjengelighet kan også gjøre veien inn til kriminalitet kortere:

Det begynner med ungdommer, kan bli gjeld og gjengmiljøer rundt det. Plutselig sitter du i gjeld, må selge for vedkommende, og det er mange som ikke kommer seg ut av det.
- fra det åpne møtet

I det interne møtet blir det trukket frem at terskelen kanskje ikke er like høy for å selge cannabis, i og med at cannabis har blitt mer normalisert og det ikke oppleves så ille å selge dette rusmidlet.

Normalisering

Den andre tematikken som gikk igjen i alle gruppemøtene var at illegale rusmidler har blitt mer normalisert blant ungdom – både med tanke på holdninger og bruk. I utekontaktens dokumentasjonssystem ser vi at tema «rus» går igjen som temaer ungdom er opptatt av når vi møter dem ute i det oppsøkende arbeidet. Særlig rusmiddelet «vape» har økt betraktelig i våre treff ute, både på skolefelting og kveldsfelting, og observeres brukt av ungdom helt ned i 8. trinn. Resultatene fra Ung i Oslo 2023 viser at bruken av e-sigaretter og vape har økt betydelig siden den forrige Ung i Oslo-undersøkelsen. Mens 15 % hadde prøvd e-sigaretter i 2021, er tallet mer enn fordoblet til 31 % i 2023 (Bakken, 2023).

«Alle gjør det»

Både ungdom, samarbeidspartnere og lokale organisasjoner har en oppfattelse om at det er økt bruk av illegale rusmidler blant ungdom, og at «alle gjør det»:

Rusbruk er normalisert blant ungdom, særlig på videregående, folk tester ut ting.
- fra et av målgruppemøtene

I møtet med samarbeidspartnere ble det nevnt at hva som er «vanlige» rusmidler på fest virker til å ha endret seg:

Tidligere var normen alkohol og hasj, men hvor en i dag ser mer bruk av stoffer som sentralstimulerende stoffer.
- fra møtet med samarbeidspartnere

Ungdommene sier at russeren peker seg ut, og at det er mer kokain i russemiljøet enn i ungdomsmiljøet ellers. De nevner også festkulturen på Nordstrand, og at det er «kokain til fest og hasj til hverdags». Tall fra Ung i Oslo 2023 viser at kokainbruken er størst blant de som bruker mye alkohol (Bakken, 2023) – noe som kan bekrefte kokain som et «festdop».

Statistikken viser at det er langt fra alle som bruker illegale rusmidler, slik man kan få inntrykk av. I den nyeste Ung i Oslo-undersøkelsen fra 2023 kommer det frem at andelen som har brukt cannabis på videregående har økt med 5 % siden 2015 (Bakken, 2023). Å ha prøvd cannabis er langt mer vanlig på videregående enn på ungdomstrinnet. Det er også vanligere blant gutter enn jenter. Mot slutten av videregående har nesten 40 % av guttene brukt hasj eller marihuana, mot 25–27 % av jentene (Bakken, 2023). Likevel svarer de aller fleste av elevene på ungdomsskolen og i videregående, 84 %, at de *ikke* har brukt cannabis i løpet av det siste året (Bakken, 2023).

Samtidig viser tall fra Folkehelseinstituttet (2023) at bruken av kokain blant unge i alderen 16-24 år har gått litt opp. I 2021 svarte 2,9 prosent at de hadde brukt kokain siste året. I

2022 var dette økt til 4,2 prosent (FHI, 2023). Det er viktig å huske på at fordi tallene er såpass lave, skal det ikke mye til for å få en tilsynelatende stor økning. Men FHI understreker at økningen i bruk av kokain er såkalt signifikant (FHI, 2023) – det vil si at økningen ikke kun kan forklares med tilfeldigheter. I den nyeste Ung i Oslo-undersøkelsen svarte 8 % av elevene på videregående at de har brukt kokain i løpet av det siste året. Tallet er nesten tre ganger så høyt som i 2018, da 3 % rapporterte om det samme (Bakken, 2023). Igjen – små tall, men en tydelig økning.

Mer åpenhet og liberale holdninger

En forklaring til denne opplevelsen av at det er mer normalt med illegale rusmidler som nevnes av flere – uavhengig av faktisk økt bruk eller ei – er at ungdom er mer åpne rundt tematikken:

Det var mye skjult før, dette har endret seg. De snakker åpent om det.
- fra det interne møtet

Det at ungdom tør å snakke om rus med voksenpersoner trekkes også frem som en positiv utvikling, ved å gi hjelperne på utsiden en mulighet for å komme i posisjon til å hjelpe:

Ungdom snakker mer om det og deler mer og man har en vei inn.
- fra møtet med samarbeidspartnere

I det åpne møtet poengteres det at en økende liberalisme rundt rus ses både her i bydelen og generelt i samfunnet. Liberale holdninger i debatten rundt avkriminalisering av cannabis trekkes frem som en utvikling de siste årene:

Flere ungdommer er positive til avkriminaliseringstematikken og er engasjert i debatten rundt det.
- fra møtet med samarbeidspartnere

Også tall fra Cann2021 viser at relativt mange er positive til en mer liberal narkotikapolitikk. Om lag en av tre (31 %) mente at cannabisbruk burde bli straffefritt, og nesten dobbelt så mange gutter som jenter ønsket en slik politikkenring (40 % versus 22 %) (Bretteville-Jensen et. al., 2022). På den andre siden, viser Ung i Oslo 2023 en liten nedgang av ungdom som synes hasj og marijuana bør bli lovlige rusmidler i Norge. Andelen som er for legalisering var 37 % i 2023, sammenlignet med 40 % i 2021 (Bakken, 2023). Det er fortsatt store forskjeller mellom gutter og jenter, og andelen ungdom som er for legalisering øker med alderen; den er størst blant gutter på Vg3 (Bakken, 2023).

Den liberale holdningen knyttes også opp mot foreldrenes holdning, og det nevnes at mange pengesterke foreldre i bydelen kan være med på å påvirke ungdommenes holdninger til og bruk av illegale rusmidler:

Den største bekymringen her i bydelen er foreldres holdning. Det er mange pengesterke foreldre, som kanskje representerer en viss holdning. Jeg har sett ungdom som sitter på hytta til mor og far og røyker og drikker.
- fra det åpne møtet

Ung i Oslo-tall fra 2023 viser at Bydel Nordstrand scorer blant de seks høyeste bydelene når det kommer til prosentandel ungdom som får lov av foreldrene å drikke alkohol, selv om de er under 18 år. 18 % av foreldrene i Bydel Nordstrand synes dette er greit, sammenlignet med 8 % i Bydel Alna og Bydel Stovner (Bakken, 2023). I møtet med samarbeidspartnere trekkes det frem at det er få bekymringsmeldinger på barn i økonomisterke familier, og at man der kan bli mye flinkere til å jobbe forebyggende.

Populærkultur

I tillegg til påvirkning fra foreldre, trekker flere frem ulike deler av populærkulturen som forklaringer på ungdommenes holdninger til rusbruk. Ungdommene selv nevner russemusikken som et element som kan forherlige rusbruken, og forsterke de liberale holdningene:

Russemusikken, der er det lett å synge om rus, og det er et tema som går igjen i sangene.
- fra et av målgruppemøtene

I det interne møtet undres det over om artister og musikk som omtaler rus kan gjøre at det blir mindre skam knyttet til rusmisbruk.

Musikk er én del av populærkulturen, TV-serier er en annen. Serien «Exit» nevnes av flere som en serie der ungdom ser opp til livet med mye penger og dop, og at man kan se en kobling mellom serien og ungdommenes holdninger til denne livsstilen:

Ungdommene ser opp til statuslivet, og den livsstilen er kul – særlig hos guttene.
- fra møtet med samarbeidspartnere

Willy Pedersen har samme poeng i sin kronikk i Aftenposten 29.04.23:

«Bad boy»-imaget til heltene i «Exit» kan appellere til søkende unge gutter. De kan tro at kokain kan hjelpe dem til målet (Pedersen, 2023).

Kunnskap

En ting som trekkes frem i sammenheng med normalisering, er ungdommenes kunnskap om illegale rusmidler – eller rettere sagt mangel på kunnskap:

Rusmidler har blitt mer normalisert og det er lite refleksjoner over farepotensiale.
- fra møtet med samarbeidspartnere

Ungdommene selv virker i noen tilfeller til å ha mye kunnskap om ulike rusmidler, men som kanskje ikke alltid samsvarer med forskning og statistikk som storsamfunnet lener seg på. En deltaker i det åpne møtet belyser dette:

Jeg var i en diskusjon med ungdom som røyket hasj, og han kom med mange argumenter for hvor ufarlig det er å røyke hasj, og at det er verre å røyke vanlig sigarett.
- fra det åpne møtet

Ungdommene nevner at mange ungdom har en «det skjer ikke meg»-holdning, som også kan knyttes til manglende kunnskap omkring risiko ved bruk av ulike rusmidler. Ungdommene ytrer i denne sammenhengen et ønske om ung til ung formidling:

Ungdommer hører «ikke ta det», men fra et ungdomsperspektiv kan det være sentralt å få forklaring på hvorfor en ikke skal ta det.
- fra et av målgruppemøtene

Den samme holdningen ser utekontakten tydelig i vår rusundervisning som ble gjennomført i samtlige 10. klasser i bydelen i skoleåret 2022/2023. Tilbakemeldinger som går igjen, er liknende den som er avbildet på forsiden:

Bra at dere ikke bare prøver å skremme oss, men heller lærer oss å kunne ta riktige valg på egenhånd.
- anonym tilbakemelding etter rusundervisning på 10. trinn

I rusundervisningen er nettopp poenget å formidle faktabasert kunnskap omkring ulike rusmidler, uten en formanende pekefinger.

Identitet og samhold

Det tredje hovedområdet i funnene var at bruk av illegale rusmidler knytter seg sterkt til hvem du identifiserer deg med og hvor du opplever samhold – enklere sagt hvem du er og hvem du henger med. I denne sammenheng, ble det også snakket mye om forskjeller på gutter og jenter, og hva som er beskyttende faktorer når det kommer til utprøving av illegale rusmidler.

«Nordstrandsbobla»

Ungdommene beskriver at man på Nordstrand er «i en egen boble», og at rusbruken avhenger veldig av hvem du henger med.

Man ruser seg for å passe inn.
- fra et av målgruppemøtene

Ungdommene forteller at det er stor variasjon i press i ulike vennegjenger, og at det særlig i «vestkant-miljøene» er en forventning å prøve rusmidler:

Noen ungdom opplever at en «må» gjøre det for å være kul eller for å få status, som gjør at de pusher det litt. Jeg vet om miljøer der man blir sett unormalt på om man ikke tar cola (kokain).
- fra et av målgruppemøtene

Nordstrand beskrives også som en bydel der forholdene ligger til rette for at ungdom kan teste rusmidler uten voksne til stede:

Ungdom er mye alene hjemme. Spesielt rundt Nordstrand med mange ressurssterke familier. Det er noen hus som går igjen som festhus.
- fra det åpne møtet

«A-, B- og C-gjenger»

Et fenomen som går igjen i møtene er «A-, B- og C-gjenger», som har sine røtter til russetiden der «satsebussene» - de mest påkostede bussene – gjerne kalles A-buss. Denne inndelingen har spredt seg nedover i alderstrinnene, og ungdom beskriver at det gjelder helt ned til 8. trinn og oppover. Også voksne som jobber med ungdom har lagt merke til trenden:

Nordstrand og Ljan er delt inn i grupper, A B C osv., ut fra hvor kul du er. Jeg har hørt foreldre si «det var noen i A-gruppa som...». Det overrasket meg at det var så satt i system. For å holde seg i A-gruppa må man gjøre en del for å holde seg der. Foreldrene er med på presset.
- fra det åpne møtet

I flere av møtene nevnes det at det er mer festing blant ungdom i A- og B-gjengen, og at bruk av illegale rusmidler er mer vanlig her. Spesielt nevnes rusen:

Russen peker seg ut. Det er mer kokain i russemiljøet.

- fra et av målgruppemøtene

Når ungdommene bruker ordet russ, presiserer de at de mener spesielt ungdom som er på russebusser. Nettopp ungdom som er del av russemiljøet og/eller høyt oppe i det sosiale hierarkiet trekkes frem som utsatte grupper:

Noen ungdom opplever at en «må» gjøre det for å være kul eller for å få status.

- fra et av målgruppemøtene

Ungdommene forteller at det å «hoste», eller arrangere fester, er en viktig del av det å opprettholde din sosiale status. Rusmidler trekkes frem som en viktig del av disse festene:

I noen miljøer er den festen med mest rusmidler den festen flest ungdom drar på, og den festen vil bli sett på som mest «vellykket».

- fra et av målgruppemøtene

Gutter mer utsatt enn jenter

Av grupper som er særlig utsatt for å prøve illegale rusmidler, ble blant andre gutter trukket frem:

Gutta vil tøffe seg, tenker «fuck it», og ser opp til eldre gutter. De har lyst til å imponere og være en del av det de ser opp til og teste nye grenser.

- fra et av målgruppemøtene

I Ung i Oslo-tallene fra 2023 er andelen som har brukt cannabis i løpet av det siste året størst blant guttene på alle trinn, fra 8. trinn til Vg3 (Bakken, 2023). Ungdommene vi snakket med sier at jentene tenker mer på konsekvenser, og ser litt mer ned på rusbruk og tenker det er «harry». I møtet med samarbeidspartnere ble det satt spørsmålstegn ved om jentene går mer under radaren, og at det kan være forklaringen til at flere opplever guttene som mer utsatt. Det ble også nevnt at det kanskje er mer kokain og cannabis blant guttene, mens jentene drikker mer alkohol.

Pedersen har intervjuet ungdom i samme målgruppe som denne SATen i sin pågående forskning, og bruker utdrag herfra i sin kronikk i Aftenposten 29.04.2023. En av jentene de intervjuet, sa dette om guttene på skolen som brukte kokain:

«Det er guttastemning, litt sånn Wolf of Wall Street-aktig. Mest toxic kulturen ever. Et brorskap som er mot all «woke»-kultur. Drikke, tjene penger, ta kokain, alt det man ser i Exit.» (Pedersen, 2023).

Pedersen mener at tradisjonelle «maskuline» trekk øker rusbruken, mens «feminine» trekk demper den. Ung i Oslo viser at andelen som oppgir å ha brukt kokain, er høyest blant gutter på slutten av videregående. Her svarer 17 % av guttene som går på Vg3, at de har brukt stoffet i løpet av siste år, sammenlignet med 8 % av jentene (Bakken, 2023). Den type hypermaskulinitet som kan være gjeldende i russetiden, kan derfor være med på å forklare en økt bruken av kokain blant guttene i denne aldersgruppen, mener Pedersen (2023).

Fritidsaktiviteter som beskyttende faktor

Å være engasjert i idrett eller generelt ha høye ambisjoner trekkes frem som beskyttelsesfaktorer på flere av møtene. Tall fra Ung i Oslo 2023 viser at 63 % av ungdomsskoleelever fra Bydel Nordstrand er med i faste fritidsaktiviteter, som er litt høyere enn Oslo i sin helhet med sine 60 % (Bakken, 2023). I det åpne møtet sa informantene at det å dra på trening kan være en unnskyldning for ikke å ruse seg. Også ungdommene nevner fritidsaktiviteter som en beskyttende faktor:

Andre som ikke har fritidsaktivitet kan for eksempel lete etter å ha det gøy på andre måter med fest og rus.

- fra et av målgruppemøtene

På videregående synker andelen ungdom som driver med faste fritidsaktiviteter i Oslo fra 60 % til 40 % (Bakken, 2023), der tiden som ble brukt på organiserte aktiviteter kanskje erstattes av andre interesser – eller til å feste:

Verstingene er de som ikke har noe annet å glede seg til enn fest.

- fra et av målgruppemøtene

Også de som har funnet sin plass i gaming-miljøet ser ut til å ruse seg mindre enn andre, ifølge flere av gruppene:

De som sitter alene og gamer på rommet sitt, uten et stort nettverk, ruser seg mindre. De har funnet seg selv eller en gjeng på en annen måte. For noen er den mestringsfølelsen nok.

- fra det åpne møtet

I Cann2021 finner man litt ulike grunner for å la være å bruke cannabis (blant dem uten cannabiserfaring) eller ikke å bruke mer (blant dem med cannabiserfaring). Blant dem uten cannabiserfaring ble egen helse (74 %), risiko for avhengighet (71%), hensynet til foreldre (66 %) og ønske om å ikke gjøre noe ulovlig (64 %), grunnene som hyppigst ble oppgitt for hvorfor elevene ikke brukte cannabis (Bretteville-Jensen et. al., 2022). Blant dem som allerede hadde cannabiserfaring ble ønsket om å ikke bli tatt av politiet (48 %), hensynet til foreldre (44 %), faren for avhengighet (41 %) samt prisen på cannabis (36 %), nevnt som de hyppigst oppgitte grunnene for å ikke bruke mer cannabis (Bretteville-Jensen et. al., 2022). Det vil være sannsynlig å tenke at de som for eksempel satser på idrett, er mer opptatt av egen helse – som kan gjenspeiles i statistikken ovenfor. Hensynet til foreldre ser vi står relativt sterkt hos begge grupper.

Foreldres holdninger

I møtet med samarbeidspartnere blir det trukket frem at ungdom som har foreldre som er tett på, deler kunnskap og er nysgjerrige på det som skjer rundt ungdommen er en gruppe som er mindre utsatt:

Det å oppleve at foreldrene er "på" tror jeg er veldig viktig.

Fra møtet med samarbeidspartnere

Ungdommene selv sier også at foreldre har en viktig rolle, og at deres holdninger og perspektiver påvirker ungdommene i stor grad.

Generasjon Lekeplass

Det siste hovedområdet i funnene har vi valgt å kalle «Generasjon Lekeplass», basert på et av utsagnene fra informantene våre:

Generasjonen nå ser på verden som en lekeplass, mer carefree og chill.

- fra det åpne møtet

Det er flere elementer som trekkes frem i møtene, som på ulike måter sier noe om generasjonen ungdom i dag, og hvordan de kanskje i større grad enn før ser på verden som en lekeplass.

Korona-generasjonen

Ungdom i dag har til felles at de alle har opplevd to-tre år med pandemi og nedstengning. Flere nevner korona som en mulig forklaring på utviklingen i rusbruk blant ungdom, i form av mangel på sosialisering og økning av sosial angst:

Korona kan ha påvirket rusbruken. De nyeste kullene som kommer på ungdomskolen og videregående er dårligere sosialisert, blant annet på grunn av hjemmeskole.

- fra møtet med samarbeidspartnere

Informantene sier at rusen kan være en hjelp for ungdom som mangler trening på å være i sosiale settinger sammen med andre:

Jeg opplever at den sosiale angsten blant ungdom har økt etter koronapandemien, og at ungdommene må ruse seg for å tåle sosiale settinger.

- fra det åpne møtet

Søken etter det som er gøy

I noen av møtene ble det nevnt at flere og flere ungdom ønsker å eksperimentere og søker etter det som er gøy, og at konsekvenser ikke alltid blir tatt i betraktning:

Det bekymrer meg at ungdommene ikke ser alvorret og konsekvensene.

- fra møtet med samarbeidspartnere

Ungdommene selv knytter manglende konsekvenstenkning til det å være ungdom:

Unge vet mye mer om rus, selv om det er flere som tar det, det kan ha en sammenheng med at ungdom ikke tenker konsekvenser på samme måte som voksne og at de er under utvikling.

- fra et av målgruppemøtene

Flere av de voksne som jobber med ungdom forteller at de opplever ungdommene som mer bekymringsløse, og knytter dette opp mot hvem de påvirkes av utenfra:

Ungdommene påvirkes av forbilder og kjendiser, og ungdom fra andre land, særlig på TikTok og andre sosiale medier. Alt skal være gøy og eksperimentelt.

- fra det åpne møtet

Mindre respekt for voksne

Et annet aspekt som kan underbygge «Generasjon Lekeplass», og som nevnes av flere, er at ungdom har fått mindre respekt for autoriteter og voksenpersoner:

Respekten for voksne har blitt mindre enn for noen år siden. Merker at de ikke har samme respekt for politiet heller.

- fra det åpne møtet

I møtet med samarbeidspartnere ble det poengtert at dette kan henge sammen med politiets innskrenkede muligheter for å «ta» ungdom som ruser seg:

Det ble lettere å avdekke et rusproblem da politiet kunne ta urintester. Flere ungdommer opplever at det å bruke og selge narkotika er mer eller mindre risikofritt fordi politiet har blitt fratatt flere sanksjonsmuligheter ovenfor ungdommer som er i befatning av rus.

- fra møtet med samarbeidspartnere

Konklusjon

Problemstillingen vår var:

Hvordan ser situasjonen ut i Bydel Nordstrand med tanke på illegale rusmidler blant ungdom?

Etter å ha snakket med ungdom og voksne som jobber med eller har kjennskap til ungdom, har bildet av situasjonen i Bydel Nordstrand med tanke på illegale rusmidler blant ungdom blitt mer tydelig. I nyansene som kommer frem under hovedområdene tilgjengelighet, normalisering, identitet og samhold, og Generasjon Lekeplass, har vår kunnskap om tematikken økt. Det virker til at holdninger til illegale rusmidler er noe mer tillatende blant ungdom i dag, og at dette igjen gjenspeiles i noe økt bruk av disse. Det er vanskelig å si noe om nøyaktig omfang og økning av bruk på bakgrunn av denne kartleggingen, men viktigere for det forebyggende arbeidet er kunnskapen om alt som ligger bak bruken. Det er med denne innsikten vi kan prioritere innsatsen vår på best mulig måte og sette inn tiltak som treffer.

Det er flere mulige tiltak som foreslås av våre informanter. Kunnskap er en av dem:

Et tiltak som bør investeres i er at de yngre bør få mer kunnskap.

- fra et av målgruppemøtene

Som nevnt har utekontakten rusundervisning på 10. trinn, som er en del av Rusplanen, utviklet av Ruskonsulent ung i samarbeid med forebyggende politi og helsestasjon for ungdom i 2021. Ungdommene ytrer ønske om mer ung-til-ung-formidling, og å kunne ha mulighet til å snakke om rus i mindre grupper.

Ungdommene etterspør også mer informasjon ut om tilbudet til Utekontakten generelt, og Ruskonsulent Ung spesielt. Det at ungdom er mer åpne enn før og tør å snakke om rus med voksenpersoner, fordrer at det er voksenpersoner til stede som de kan snakke med. I flere av møtene trekkes det frem at en god relasjon og en voksen som kan være tett på ungdommene over tid, kan bidra til å skape endring.

Utekontakten er gode på å bygge relasjoner. Utekontakten gjør vanvittig mye og har allerede tiltakene, med det kan være vanskelig å få med ungdommene.

- fra et av målgruppemøtene

Derfor er det viktig å fortsette med og øke tilstedeværelsen til utekontakten og Ruskonsulent ung i ungdomsmiljøene – både på skoler, klubber og ute i bydelen på kveldstid. Ungdommene nevner også et ønske om å delta i utekontaktens oppsøkende arbeid, for å styrke tilliten i ungdomsmiljøene:

Ta med ungdom på felt, så man kan vise at man er en hjelper. Fortelle at man ikke er politiet, og er til å stole på.

- fra et av målgruppemøtene

I møtet med samarbeidspartnere ble det meldt behov om møteplasser for foreldre, for å styrke samarbeidet dem imellom, og å kunne stå sammen om grensesetting:

Få i gang Foreldreressursen igjen.

- fra det interne møtet

Foreldreressursen var et universelt forebyggende tiltak med foreldregrupper som ble satt i gang av utekontakten og barnevernet, i regi av SaLTo, og utformet i tett samarbeid med foreldrene selv. Foreldrene som var med i gruppene som ble holdt kom med meget positive

tilbakemeldinger, og tiltaket har blitt etterspurt i flere fora. Tiltaket ble dessverre avsluttet i fjor da barnevernet ikke hadde ressurser å avse til å være med og holde gruppene.

I det åpne møtet oppfordret politikerne ungdom og de som jobber forebyggende med ungdom å benytte seg av åpen halvtime i Bydelsutvalget, der alle lokalpolitikere som bestemmer i bydelen sitter. De ønsket også å bli invitert med inn på f.eks. temakvelder på klubben. Dette for å få mer kunnskap om ungdom og ungdomsliv, slik at de som politikere kan fremsnakke det forebyggende arbeidet og styrke bydelens rusforebyggende tiltak.

Alle lavterskeltilbud for ungdom er viktig. Det skaper tilhørighet, og det er viktig å kjenne at man har et sted å gå til.

- fra det åpne møtet

Tiltaksplan

Mål:	Tiltak:	Nivå:	Ansvar:	Oppstart:	Varighet:	Evalueres:
Bedre informasjon ut til målgruppen om tjenesten	Informasjonsarbeid ut på skolene, SoMe, Workplace, samarbeidspartner, ny film? o.l	Universelt	Utekontakten	Høsten 2023	Et halvt år	Evalueres desember 2023
Forebyggende rusarbeid på ungdomsskolene og VGS i bydelen.	Rusplan, som inkluderer rusundervisning, foreldremøter mm.	Universelt	Utekontakten, forebyggende politi og skolehelsetjenesten.	Høsten 2023	Kontinuerlig arbeid	Evalueres hvert halvår
Øke kunnskap om rus og ungdomsliv til foresatte	Starte opp igjen Foreldreressursen	Universelt	Utekontakten og samarbeidspartnere	Fjerde kvartal 2023	Et halvt år	Evalueres etter hver gruppe
Nå ut med kunnskap og informasjon til barn og ungdom, via unge.	Ung-til-ung metodikk, f eks i rusundervisning, SoMe, felting.	Universelt	Utekontakten v/ Ruskonsulent Ung	Våren 2024	Et halvt år	Evalueres hvert halvår
Få ungdommens stemme opp til politikere.	Tilrettelegge for flere møtepunkter mellom unge og politikere.	Universelt	Utekontakten og fritidsklubben	Høsten 2023	Et år	Evalueres sommeren 2024

Litteraturliste

Bakken, A. (2023). Ung i Oslo 2023. Ungdomsskole og videregående skole. (NOVA-rapport 6/23). Oslo: NOVA Ung i Oslo 2023.

Bakken, A. (2021). Ungdata 2021: Nasjonale resultater (NOVA-rapport 8/21). Oslo: NOVA Ungdata 2021.

Bretteville-Jensen AL, Andreas JB, Dahl SL, Heider Hov D. (2022). *Cann2021: En studie om cannabiserfaringer, kunnskap og holdninger blant elever på videregående skoler*. Folkehelseinstituttet.

Folkehelseinstituttet (2023). Narkotikabruk i Norge. Hentet fra: <https://www.fhi.no/nettpub/narkotikainorge/bruk-av-narkotika/narkotikabruk-i-norge/#referanser>

KORUS (2023). SAT. Situasjon – Analyse – Tiltak. Et kartleggings- og analyseverktøy. Hentet fra: <https://korus.no/verktoy-og-kartlegging/situasjon-analyse-tiltak-sat>

Pedersen, W. (2023, april 29). Hvem kommer til å bruke kokain i russetiden? Her er tre kjennetegn. [Kronikk]. Aftenposten.

Vedlegg: Mal for gjennomføring av gruppemøter

Introduksjon 15 min.:

Ønsk velkommen og fortell kort om hensikten med møtet og hva en SAT er.

Presenter deltakerne. Ta opp anonymitet og konfidensialitet. Opplysninger knyttes ikke til navn, men til gruppen som har kommet med den.

Møtet ledes som gruppemøte (eller flere smågrupper), avhengig av antall deltakere.

Alternativt kan instansene på forhånd ha blitt bedt om å forberede et innlegg hvor spørsmålene besvares. Legg i så fall inn tid til spørsmål og felles diskusjon til slutt.

Leder av SAT-prosessen leder møtet. Skriver av SAT-rapporten skriver referat.

Spørsmål til møtet 1,5 - 2 t.

1. Hvordan vil dere beskrive nåværende situasjon når det gjelder (tema for analyse) i (geografisk område)?
 - a. Hva bekymrer dere?
 - b. Hvilke positive trekk vil dere fremheve?
2. Hvilke tanker har dere gjort dere om årsaken til (tema for analyse) i (geografisk område)?
3. Hvordan vil dere beskrive utviklingen over tid når det gjelder (tema for analyse)?
 - a. Hvilke positive trekk ser dere?
 - b. Hvordan vil dere beskrive det som har vært negativt ved utviklingen over tid?
4. Hvordan vil dere beskrive problemene eller konsekvensene som (tema for analyse) fører til?
5. Hvilke grupper er særskilt utsatt?
 - a. Hva er grunnen til dette?
 - b. Hvilke andre grupper vil evt. kunne bli utsatt?
6. Hvilke grupper ser ut til å klare seg bra?
 - a. Hva er grunnen til dette?
7. Hva gjøres for å løse (tema for analyse) i dag, slik dere ser det?
8. Hvilke planer foreligger?
9. Hva tenker dere at vi i denne tjenesten kan bidra med for å bedre situasjonen?
 - a. Er det noe vi bør gjøre som vi ikke gjør i dag?
 - b. Er det noe vi bør gjøre annerledes?
10. Er det noe dere tenker vi har behov for å vite og som vi ikke har kommet inn på?

Avslutning 5 min.

Takke for fremmøte og bidrag, orientere kort om videre fremdrift.

Hentet fra KORUS sine nettsider: <https://korus.no/verktoy-og-kartlegging/innhente-data>